

Bog anmeldelse.

Knut Wicksell: Geldzins und Güterpreise, Jena, Gustav Fischer 1898 (189 S.).

Det er med en ikke ringe Forventning, at man tager fat paa et nyt og forholdsvis stort Værk om ovennævnte Emne. Det er naturligt, at man af et saadant venter sig beriget med nye Synspunkter, der kan sprede Tvivl og kaste Lys, eller at man i det mindste, hvis man er meget beskeden, glæder sig til at se det gamle fremstillet saaledes, at man i den nye Bog har en klar og forstandig Oversigt over det kendte Stof. Utvivlsomt er man berettiget til at stille Fordringer i saa Henseende; thi hvad skal man ellers med de nye Bøger? At se det gamle gentaget paa den gamle Maade, ovenikøbet mindre godt end af de gamle, det er ikke opmuntrende.

Og dog er det saa omtrent dette, der præsteres i Knut Wicksells nye Bog. I alt Fald er det ikke for Anmelderen lykkedes at finde de Guldkorn, der skal gøre Bogen til den ventede Berigelse for Læseren. Her er hverken Klarhed eller nye Synspunkter. Her er hverken Flugt i Fremstillingen eller Evne til at mestre Stoffet. For den erfarne Læser er

Bog anmeldelse.

Knut Wicksell: Geldzins und Güterpreise, Jena, Gustav Fischer 1898 (189 S.).

Det er med en ikke ringe Forventning, at man tager fat paa et nyt og forholdsvis stort Værk om ovennævnte Emne. Det er naturligt, at man af et saadant venter sig beriget med nye Synspunkter, der kan sprede Tvivl og kaste Lys, eller at man i det mindste, hvis man er meget beskeden, glæder sig til at se det gamle fremstillet saaledes, at man i den nye Bog har en klar og forstandig Oversigt over det kendte Stof. Utvivlsomt er man berettiget til at stille Forordringer i saa Henseende; thi hvad skal man ellers med de nye Bøger? At se det gamle gentaget paa den gamle Maade, ovenikøbet mindre godt end af de gamle, det er ikke opmuntrende.

Og dog er det saa omtrent dette, der præsteres i Knut Wicksells nye Bog. I alt Fald er det ikke for Anmelderen lykkedes at finde de Guldkorn, der skal gøre Bogen til den ventede Berigelse for Læseren. Her er hverken Klarhed eller nye Synspunkter. Her er hverken Flugt i Fremstillingen eller Evne til at mestre Stoffet. For den erfarne Læser er

Bogens theoretiske Fremstilling saa temmelig ufrugtbar; for den uerfarne er den tillige for besværlig at arbejde sig ind i.

I al Korthed er Forfatterens Theori denne:

Pengerenten har for Bestemmelsen af Varepriserne kun sekundær Betydning. Det er ikke dens Højde i og for sig, der har nogen Indvirkning paa Prisniveauet; det er derimod Forholdet mellem den og den naturlige Kapitalrente, — hvorved Forfatteren forstaar »den, som vilde fastsættes ved Tilbud og Efterspørgsel, hvis man overhovedet ikke betjente sig af Pengetransaktioner, men Realkapitalerne blev udlaante in natura.« — Er Pengerentens Højde normal, \varnothing : falder den sammen med den paa det givne Tidspunkt gældende naturlige Kapitalrente, har Prisniveauet ingen Tendens til at forandre sig. Sættes den derimod højere — om end nok saa lidt — »vil Priserne falde uopholdeligt og sluttelig under enhver Grænse*»). Omvendt, hvis Pengerenten sættes — og holdes — lavere.

De mange Vanskeligheder ved Forklaringen af Pengerentens faktiske Forhold til Varepriserne — idet man efter de gamle Theorier om Pengemængden skulde vente høje Priser sammen med lav Rente og omvendt, medens ofte det modsatte er Tilfældet — forsvinder nu efter Forfatterens Mening, »naar vi i de af uafhængige**») Aarsager fremkaldte Forandringer i den naturlige Kapitalrente ser den »primum movens«, der foraarsager saa vel Prisernes Bevægelse som ogsaa, og med denne sidste Bevægelse som Mellemlid, de med de

*) udhævet af Anmelderen.

***) do. do.

første analoge, men noget senere indtrædende Forandringer i Pengerentefoden.

For at vise Theoriens Rigtighed gennemgaar nu Forfatteren Tiden fra 1790 til Nutiden, idet han indeler den i de 4 almindelig anvendte Perioder og finder, at i den første, fra 1790 til 1815, var den naturlige Rente høj paa Grund af Krigene — og højere end Pengerenten — hvorfor ogsaa Varepriserne var høje, i den næste, fra 1815 til 1850 var Kapitalrenten lav som Følge af den rigelige Kapital, Pengerenten noget højere — derfor lave Priser. I de to senere Perioder — 1850—73 og derfra til Nutiden — findes tilsvarende Kombinationer.

At denne Theori er ny, kan ikke indrømmes Forfatteren. At der bestaar et intimt Forhold mellem Kapitalmængde og Pengemængde og mellem disse to og Varepriserne — et Forhold, der netop gaar i den paapegede Retning — er tvertimod noget meget gammelt. Derimod maa det siges, at Forfatterens Anvendelse af Theorien er urigtig. Forfatteren siger, at det er i »de af uafhængige Aarsager fremkaldte Forandringer i den naturlige Kapitalrente«, vi maa se »den primum movens o. s. v.«. Men hvad vil dette sige? Hvad er uafhængige Aarsager? Der gives overhovedet ingen uafhængige Aarsager. At ville statuere saadanne i al Almindelighed vidner om Mangel paa Begreb om en Aarsagslov. At indføre dem i Nationaløkonomien vil være at skabe en Nationaløkonomiens Metafysik, der sandelig ikke skal hjælpe til at hævde Økonomiens Ry som Videnskab. — — Og ser man nu bort fra det »uafhængige« og spørger blot om Aarsagerne — til Forandringerne i den naturlige Kapitalrente — hvad er

saa disse vel i første Række andet end netop Prissvingningerne. Om Mangel eller Overflod paa Kapital kan man dog ikke tale uden netop i Forhold til Efterspørgsel efter Kapital, og der efterspørges kun Kapital, naar der er Udsigt til Fortjeneste, og en saadan Udsigt aabner sig kun — for Producenterne i alt Fald — naar der er en Prisforhøjelse forhaanden eller ivente, eller som Følge af tekniske Fremskridt. Selv i sidste Tilfælde er Stigningen i den naturlige Kapitalrente ikke en Aarsag, men en Virkning, og det en Virkning, som ovenikøbet vil ledsages af en Nedgang og ikke en Opgang i Varepriserne, — og i første Tilfælde er det Prisstigningen, der er Aarsag til Kapitalrentens Stigen og ikke omvendt.

Lige saa uheldig er Forfatteren med den anden Del af sin Theori. — Allerede paa en af Bogens første Sider siger han, at »det lader sig næppe betvivle, at den Idealtilstand, om hvilken det overvejende Antal af de forskellige Interessentgrupper vilde blive enige, netop vilde være en saadan, hvorunder — -- det almindelige gennemsnitlige Priseniveau var fuldstændigt uforanderligt og stabilt.«

Rent bortset fra, at de forskellige Interessentgrupper aldrig vilde blive enige om noget saadant — alene fordi en meget stor Del af den Fortjeneste, Engroshandelen kaster af sig, netop er en Følge af Priseniveauets Svingninger — vidner den Anskuelse, at en saadan Tilstand er den ideale, om en fuldstændig Mangel paa Blik for, hvad der er det levende Livs Væsen. En Tilstand uden Strømninger, uden Bevægelser, uden Svingninger, er ikke Liv men Død. Dette gælder fuldt saa meget Samfundslivet, som om en

hvilken som helst anden Livstilstand, og det gælder ikke mindst om det økonomiske Liv. En økonomisk Tilstand uden Prissvingninger — og Svingninger i Prisniveauet — vil sige industriel og kommerciel Stagnation og intet andet. Hvad der kan være Tale om er at holde Svingningerne indenfor de rette Grænser; men at ville have dem helt udelukket, det er at foretrække Døden for Livet; og at betragte en saadan Tilstand som den ideale tyder ikke paa nogen indgaaende Forstaaelse af de økonomiske Forholds Natur.

Imidlertid nærer Forfatteren som sagt denne Anskuelse, og han vender tilbage til den i Slutningen af Bogen, hvor han i et Kapitel: »Praktiske Forslag til Stabilisering af Pengenes Værdi« kritiserer navnlig Bimetalisternes og Prof. Walras's Forslag og derimod opstiller følgende, som han fremsætter i spærret Skrift: »Fremgangsmaaden vil simpelthen være denne: ved uforandrede Priser vilde ogsaa Bankernes Rente forblive uforandret; ved stigende Priser maatte Bankrenten forhøjes, ved faldende sættes lavere, og hver Gang holdes paa det saaledes naaede Punkt, indtil en ny Bevægelse i Priserne fordrede en ny Forandring af Rentens Højde i denne eller hin Retning«.

For dem, der nu skulde synes, at der i dette ikke indeholdes noget paafaldende nyt, al den Stund det netop er den angivne Methode, Bankerne bruger — for saa vidt nemlig stigende Priser plejer at medføre forstærket Brug af Kapital og denne atter en forhøjet Diskonto — maa det dog bemærkes, at Forfatteren tænker sig noget mere radikalt ved en Rentenedsættelse end man ellers er vant til at tænke sig: Gaar Produ-

centernes Gevinst ned til $1\frac{7}{8}$, $1\frac{3}{4}$, $1\frac{1}{2}$ pCt. o. s. v., saa maa Bankrenten sandelig ned derunder. Og en saa lav Bankrente tænker Forfatteren sig aabenbart ikke som noget, der med Tiden vil give sig ad den naturlige Udviklings Vej, men som noget, der skal gennemføres hurtigst muligt. Thi overfor dem, der vilde hævde, at Bankforretninger ikke kunde betale sig ved saa lav en Rente, maa han dog i al Beskedenhed minde om, at Bankerne ikke i første Linje er til for at fortjene rigtig mange Penge, men har den Opgave at tjene Publikum med Omsætningsmidler — og det i tilstrækkelig Mængde, o: saa vidt muligt til Opretholdelse af Varepriserne. I alt Fald er denne deres socialøkonomiske (volkswirtschaftliche) Mission ulige vigtigere end hin privatøkonomiske, og hvis den endelig overhovedet ikke kunde opfyldes ad privat Vej — hvad jeg dog meget betvivler — vilde der i Sandhed her være en værdig Opgave for Staten.

Denne Opfattelse, at Staten skulde kunne tvinge Bankerne til gennem en klækkelig Rentenedsættelse at holde Publikum med Penge, hvis Varepriserne ikke syntes Staten tilstrækkelig høje, harmonerer ret godt med den Anskuelse, at en Tilstand, hvori der slet ingen Prissvingninger eksisterer, er den ideale. De ser lige middelalderlige ud begge to.

De her fremsatte Theorier er udviklede paa 179 Sider, hvortil saa som Tilgift kommer en Udvikling af — Loven for de store Tal. Dog er ikke alt taget med for Theoriens Skyld. Der er Kapitler om Kvantitetstheorien, Pengenes Produktionsomkostninger, Omløbshastigheden o. s. fr. For saa vidt Meningen er ved Hjælp af disse Afsnit at gøre Bogen til et Systemværk

om det afhandlede Emne, maa det imidlertid siges, at denne Plan ikke er lykkedes Forfatteren; dertil er hverken Bogen som Helhed eller de enkelte Kapitler paa langt nær udtømmende nok, en Mangel, der fremtræder saa vel med Hensyn til den theoretiske som med Hensyn til den historiske Behandling af Stoffet.

H. L. Bisgaard.
